

www.piron.culturecenter-su.org

БРОЙ # 24 / 2023 / БРОЙ 24. ХИБРИДЪТ: ФОРМИ В КРИЗА

URL: http://piron.culturecenter-su.org/wp-content/uploads/2023/12/Zornitsa-Petrova_The-Invention-of-Religion.pdf

Изобретяването на религията – пастафарианството като „чудовищна“ хибридизация между религиозно и светско

Зорница Петрова

Резюме: Статията опитва да осмисли изобретените религии от гледна точка на начина, по който те проблематизират традиционните представи за същността на религията. На фокуса на вниманието е представено пастафарианството, което се концептуализира като хибридна форма, релативизираща границите между религиозно и светско. Изложението е разгърнато в четири части, които последователно идентифицират притеснителната „чудовищност“ на хибридността, нейните измерения в Църквата на Летящото спагетено чудовище, особената функция на „чудовищния“ хумор и една възможна, „чудовищно“ иронична позиция по въпроса за границите на религията.

Ключови думи: Църква на Летящото спагетено чудовище, пастафарианство, изобретена религия, хибридизация, ирония

Зорница Петрова е доктор по социология, антропология и науки за културата и води занятия в катедра „История и теория на културата“ на Софийския университет. Изследователските ѝ интереси включват: теория на религиите, нови религиозни движения, изследвания на популярната култура

I. Как се раждат чудовища?¹

Църквата на Летящото спагетено чудовище е сред най-любопитните нови религиозни движения, възникнали през новото хилядолетие. Стартирало като шега през 2005 г., впоследствие, благодарение на активното участие на глобалната интернет общност, то се разраства до „пълнокръвна“ религиозна система, наречена пастафарианство. То разполага с всички компоненти, които традиционно се асоциират с религиозния феномен – свещено писание, теологическо учение, космогония, ритуална практика, общност от последователи и т.н. Множество изследователи, религиозни общности, държавни и международни институции поради ред причини обаче отказват да му присъдят статута на религия и са по-склонни да го окачествят като пародия, обществена провокация, социално (дори антирелигиозно) движение или, чисто и просто – безобразна шега.

Настоящото изложение предлага тезата, че пастафарианството може да се мисли като хибридно явление, което Бруно Латур би нарекъл „чудовище“², тъй като съвместява на пръв поглед несъвместими елементи и по този начин замъглява границите между религиозно и светско. То подменя Божествения умисъл с човешкото дело, подхожда със смях към въпроси от най-висш екзистенциален порядък, а освен това проблематизира някои негласно приети за очевидни положения относно същността на религиите. Хибридите са притеснителни, неудобни, дори застрашаващи установения порядък, тъй като подриват категориите, в които човек е свикнал да мисли света, вкривяват чистите форми и заличават ориентирите, поради което нерядко биват игнорирани. Тези стратегии за отбягване разкриват прокрадващото се чувство на заплахата от пролиферацията на хибридите, което констатира Латур, и представляват опит да се „спасят“ чистите категории от необходимостта да бъдат преосмислени. Иначе казано, хибридите често се третират като неизправности и смущения в системата, защото в противен случай цялата система заплашва да рухне и трябва да се преработи. По-надолу ще представя в схематичен вид историята и спецификите на пастафарианството и ще се върна към въпроса как бихме могли да го

---

¹ Текстът е изготвен въз основа на редактирана част от дисертацията ми „В търсене на природност и автентичност – новите религиозни движения като културен феномен“ и дискусиата върху доклада, който представих на конференцията „Хибридите: форми в криза/криза на формите“ (2022).

² От фр. *monstre*, преведено като „урод“ в българското издание на „Никога не сме били модерни“. Вж. Бруно Латур, *Никога не сме били модерни*, прев. Доминика Асенова-Янева. София: Критика и хуманизъм, 1994, 55.

мислим, какво е неговото място в (де)секуларизираната (пост)модерност и най-вече – какво разкрива то за кризата на религиозното като чиста форма.

Отправна точка на разсъжденията се явява понятието „изобретена религия“, което явно подема теоретичния инструментариум на Хобсбом³, но го и преобръща, затова заслужава някои предварителни уточнения. Характерно за изобретените традиции, както ги разбира британският изследовател, е, че те се стремят да укрепят чувството за принадлежност и устойчивост във времето, като свързват съвременното с уместно (често пъти мистифицирано) историческо минало чрез формализирани и ритуализирани практики и по този начин поемат ролята на общностна спойка. За да функционират в колективното съзнание като легитимационни наративи, техният „изобретен“ характер бива прикрит от социално въобразена аура на дълбока древност или непосредствена приемственост с минало събитие.

Изобретените религии⁴, от своя страна, извършват радикално скъсване с миналото – в сфера, доминирана от авторитета на древността, каквато е религиозната, те открито заявяват своята иновативност. Отказват се и от опити да мистифицират произхода си, като отстраняват трансцендентния източник – те са авторски, плод на личното въображение на своя създател, а не на Божествено откровение, и се развиват благодарение на общите усилия на последователите си, които се ангажират в активно дописване на първоначалното съдържание. Този колективен и експлицитен процес на изобретяване на практика оголва механизмите на социално конструиране на реалността. Отказът от позоваване на традиционен или харизматичен авторитет по своеобразен начин сакрализира човешкото въображение и творчество като автономен източник на системи от смисли с екзистенциален залог, който не се нуждае от външен гарант, за да функционира. Така класическото схващане на религията като явление с трансцендентен произход бива поставено под въпрос.

II. За пастафарианството накратко

Поредица от три ключови събития обуславя създаването на Църквата на Летящото спагетено чудовище. Първо, на 19 юни 1987 г. Върховният съд на САЩ обявява

---

³ Eric Hobsbawm, “Introduction: Inventing Traditions”, *The Invention of Tradition*, eds. Eric Hobsbawm and Terence Ranger. Cambridge: Cambridge University Press, 1983, 1-14.

⁴ В т.ч. спадат например дискордианството, Църквата на всички светове, Църквата на СубГения, джедаизмът, матриксизмът, дюдеизмът и др.

изучаването на креационизма – учението, според което Бог създава света *ex nihilo* – в светските училища за противоконституционно. Съдът заключава, че то противоречи на изискването за неутралност на държавата по въпросите на вярата, като налага християнския светоглед върху образованието и по този начин дискриминира останалите религиозни общности. Второ, вследствие на това през 1990-те години възниква т.нар. теория на интелигентния дизайн. Тя директно атакува Дарвиновата теория за еволюцията с твърдението, че някои от характеристиките на живите организми са твърде сложни, за да възникнат вследствие на случайните процеси на естествения подбор, поради което предполагат съществуването на дизайнер, т.е. някаква форма на висш интелект, която ги е създала целенасочено. И макар че поддръжниците на интелигентния дизайн съзнателно отбягват приписването на трансцендентен произход на движещата сила зад възникването на живота, още повече директното ѝ отъждествяване с Бог, корелацията между тези два принципа е очевидна. Така в научните среди се появява подозрението, че тази теория по същество възпроизвежда библейското учение за креационизма, като го прикрива зад псевдонаучни термини, и по този начин го оневинява, „обличайки“ го в светски реквизит. Това се възприема като опит от страна на християнската общност отново да възвърне влиянието си в полето на науката, сериозно накърнено с решението от 1987 г.

Непосредственият повод за възникването на пастафарианството в САЩ става третото събитие от поредицата. През 2005 г. Бордът на образованието на щата Канзас гласува изучаването на интелигентния дизайн като задължителен компонент от програмата по биология в публичните училища. Като аргумент за това решение е посочено желанието за насърчаване на плурализма. В тази връзка се твърди, че теорията на еволюцията, както името ѝ подсказва, е именно това – една теория, т.е. възможен прочит, а не емпирично доказана истина, която неправомерно е монополизирала учебниците, поради което е необходимо да се даде гласност на алтернативни възгледи за възникването на света. Това, на пръв поглед незначително, изменение в учебния курикулум провокира остра критика от светските и научните среди. Негативните реакции срещу решението се дължат преди всичко на тълкуването му като стратегически ход, чрез който религията неправомерно прекрочва сферата си на действие чрез своеобразна „идеологическа колонизация“ на полето на светското образование.

Едно от главните действащи лица в обществената съпротива срещу промяната в учебния план става Боби Хендерсън – 24-годишен висшист по специалност физика и, както сам се определя, „загрижен гражданин“. Той изпраща отворено писмо до Борда с искане образователната програма да отдаде равни права на собствените му възгледи, които определя като алтернативна теория на интелигентния дизайн, *базирана на научни факти*. Според нея светът е създаден от невидимо, но всевластно Летящо спагетено чудовище, чийто избран народ са пиратите. Хендерсън дори прилага диаграма, отразяваща корелацията между повишаващите се средни годишни температури на планетата и спадания брой на популацията на пиратите, представена като „научно“ доказателство, че Чудовището излива своя гняв върху света поради все по-маргиналната роля на избрания му народ⁵. Бордът не взема под внимание провокацията и писмото му така и не получава официален отговор, но това съвсем не слага край на неговия идеологически живот, а напротив – полага неговото начало, след като текстът бива публикуван в интернет и за кратко време набира популярност. Впоследствие, вдъхновен от широкия обществен отзвук, физикът развива учението си, което нарича „теория на *неинтелигентния* дизайн“, и през 2006 г. издава „Евангелието на Летящото спагетено чудовище“, задаващо „кредото“ на новата религия.

Боби Хендерсън замисля учението си като пародия на теорията на интелигентния дизайн, затова и книгата му цели да осмее опита за прилагане на религиозни обяснения към въпроси от научно естество, който счита за несъстоятелен. Поради тази причина Евангелието се ръководи от стремежа към обосноваване на всяко твърдение посредством привеждането на наукообразни доказателства. То претендира, че не е основано на ирационална догма, която изисква от индивида акт на сляпа вяра, а единствено на обективни факти. Така всички „канони“ на пастафарианството намират своето „логично“ обяснение, което се илюстрира чрез подлежащи на наблюдение и доказване примери. Хендерсън пише например, че теорията на гравитацията изхожда от погрешна предпоставка – не Земята притегля хората към себе си, а Летящото спагетено чудовище обича да докосва своите поданици по главите с многото си израстъци и по този начин ги задържа здраво стъпили на

---

⁵ Bobby Henderson, “Open Letter To Kansas School Board”, 2005. <https://www.spaghettimonster.org/about/open-letter/>.

земната повърхност⁶. С нарастването на популацията обаче задачата му се усложнява, тъй като все повече хора трябва да бъдат докосвани, което по необходимост води до намаляване на интензивността на натиска върху отделния индивид. Това обяснява факта, че съвременните хора са по-високи от древните си предци, тъй като Чудовището успява да ги натиска далеч по-рядко.

За разлика от християнския Бог, който е непогрешим, когато Спагетеното чудовище създава света, пише Хендерсън, то по всяка вероятност е било пияно или дрогирано, тъй като очевидно е проявило немарливост. Това обяснение единствено би могло да обоснове причината постоянно да се сблъскваме с хаоса и неправдите на съществуването, което кара Хендерсън да заключи, че нашият Създател не е особено умен, и да го окачестви като *неинтелигентен дизайнер*⁷. Той създава хората не по свой образ, а съгласно представата си за идеалния образ на човека – пирата. Хендерсън посочва, че човек споделя 99,9 процента от своето ДНК с пиратите и едва 95 процента – с шимпанзетата, което обективно прави теорията на неинтелигентния дизайн по-правдоподобна от тази на еволюцията⁸. В Евангелието все пак се допуска, че съществуването на еволюцията е възможно, но нейните процеси биват направлявани от Спагетеното чудовище.

Църквата на Летящото спагетено чудовище отхвърля догмата, тъй като тя възприема определено твърдение за вярно отвъд всяко съмнение и не оставя пространство за критическа рефлексия. Този начин на мислене е неприемлив за пастафарианците – те настояват да си запазят правото да променят възгледите си въз основа на нови сведения и дори са склонни да допуснат, че Спагетеното чудовище не съществува, стига да им бъде представено убедително доказателство за това. Друг пример за недогматичния характер на движението е пастафарианският еквивалент на Десетте Божии заповеди. Според Евангелието Чудовището решава да даде съвети на избрания си народ и поверява на пирата Маузи десет каменни плочи. В своята непохватност обаче Маузи счупва две от тях, докато ги пренася, и така до човечеството достигат само осем. Те започват с формулировката „Бих предпочел да не...“ (англ. *I'd Really Rather You Didn't*) и представят препоръки за начините, по които е желателно да се живее и действа в света. В схематичен вид те имат следното съдържание:

---

⁶ Bobby Henderson, *The Gospel of the Flying Spaghetti Monster*. New York: Villard, 2006, 4-5.

⁷ Пак там, 30-31.

⁸ Пак там, 21.

- (1) Ако има хора, които не вярват в мен, това не е твой проблем.
- (2) Не използвай съществуването ми като средство за поробване или наказване.
- (3) Не съди хората по външния им вид и помни, че мъжете и жените са равни.
- (4) Не обиждай другите.
- (5) Не спори с хората на празен стомах.
- (6) Не издигаи скъпи храмове в моя чест, а вместо това инвестирай средствата в социални каузи.
- (7) Не натрапвай словото ми на останалите.
- (8) Не прави на другите това, което не искаш да правят на теб (освен ако те самите не си падат по такива неща)⁹.

Впечатление прави, че съветите експлицитно опонират на религиозния фундаментализъм – на преден план са изведени стремежът към толерантност и търпимост и отказът от абсолютизиране на личната позиция. Свободният характер на препоръките отразява пастафарианската съпротива срещу авторитарните повели и забрани и сакрализира самоинициативата и свободата да се действа според ситуацията и отвъд принудата на кодифицирани веднъж завинаги правила.

Първият в света законово признат пастафариански брак се сключва на 16 април 2016 г. в Акароа, Нова Зеландия, където Църквата на Летящото спагетено чудовище има официален юридически статут и съответните правомощия да извършва ритуалите си. Събитието е заснето и разпространено в интернет и се възприема като един от големите успехи на пастафарианството в борбата му за равни права с официално признатите религии. Церемонията се провежда на кораб, а всички присъстващи са облечени в пиратски костюми. Младоженците заявяват, че са избрали да се венчаят по този начин, от една страна, за да засвидетелстват уважението си към учението на пастафарианството, а от друга – защото е далеч по-забавно от традиционното встъпване в брак¹⁰. Така забавлението се утвърждава като един от движещите мотиви зад действията на последователите на Летящото спагетено чудовище. Тази характерна игровост обаче е амбивалентна – тя размива границите между сериозно и несериозно, „наистина“ и „наужким“. От една страна, присъства елементът на

---

⁹ Пак там, 78-79.

¹⁰ “First Official Flying Spaghetti Monster Wedding”, *YouTube*, 25 Apr. 2016.
<https://www.youtube.com/watch?v=FmM8NBNUOao>

самоцелност – действията се правят, защото са забавни. От друга страна обаче, в контекста на законово обвързващия ритуал, те придобиват перформативен характер и по този начин прехвърлят последствията от шегата в реалната реалност и така значително увеличават нейния залог.

Движението, възприело Боби Хендерсън като свой „пророк“, не се ограничава с пародийния си прочит на теорията на интелигентния дизайн, а впоследствие развива още механизми за съпротива срещу проявите на религиозен фундаментализъм, водещ до дискриминация и неравенство. В борбата си за юридическо признаване пастафарианците си поставят за цел да критикуват и разколебават традиционните дефиниции за това какво е религия и да разобличават всички сфери, в които религиозният светоглед неправомерно се опитва да обсеби секуларни пространства. Така например, в отговор на решението на Върховния съд на САЩ, че заседанията на законодателните органи могат да бъдат откривани с молитва, местен пастафарианец решава да открие общинско събрание в щата Аляска, като използва собствената си версия на молитва. Тя, в приблизителен превод, гласи следното: „Нека великото Летящо спагетено чудовище се въздигне от ступора си и нека спагетените му израстъци придържат всеки член на събранието здраво седнал на стола си“¹¹.

Най-масираната кампания, подета от глобалната пастафарианска общност, се изразява в стремежа да получат право да се снимат за личните си документи с гевгир на главата като израз на религиозната им принадлежност. Носенето на гевгир на обществени места навлиза като практика сред пастафарианците по аналогия с мюсюлманския хиджаб и сикхисткия тюрбан и действително спечелва на гражданите на някои държави правото да демонстрират убежденията си по този начин, в т.ч. Австрия, Германия, Чехия, Австралия, САЩ, Канада и др. Не всички обаче успяват – сред тях е нидерландката Хермина де Вилде, която през 2016 г. подава заявление за издаване на шофьорска книжка и прилага снимка с въпросния атрибут, която бива отхвърлена от местните власти като невалидна. Тя завежда дело на по-висша инстанция, а впоследствие придвижва случая към Европейския съд по правата на човека, опитвайки се да осъди Нидерландия за оцетяване на религиозните ѝ

---

¹¹ Ian Millhiser, “A Pastafarian Hilariously Trolled a Town Council Meeting. The Stakes Are Profoundly Serious”, *Vox*, 22 Sept. 2019. <https://www.vox.com/2019/9/22/20875562/separation-church-state-pastafarian-satanic-temple-establishment-flying-spaghetti-monster>.

свободи. На 9 ноември 2021 г. съдът отхвърли иска и с мотива, че пастафарианството не е „сериозна“ религиозна система, а пародия на религия¹². Така проблемът за хумора се очертава както като точка на напрежение в полето на религиите, така и като фундаментална характеристика на пастафарианството, и затова заслужава по-сериозно разсъждение.

III. Веселата религия

В началото на миналия век Уилям Джеймс пише, че „религия означава винаги сериозно състояние на ума“, поради което дефиницията му за божественото включва „само онази първа действителност, на която индивидът чувства нужда да отговори с почитание и сериозност, а не с ругатня, нито пък с насмешка“¹³. Това, което придава особена значимост на голяма част от изобретените религии от гледна точка на съвременното религиознание, е именно осъщественото от тях обвързване на религия и хумор. Внасянето на този „неканоничен“ елемент разколебава някои от традиционните представи, чрез които се описва религиозното чувство – неговия тържествен характер, съкровеността на опита, озаряващия и дълбоко трансформиращ ефект върху съзнанието. Така например за Шлайермахер досегът със свещеното провокира чувството на абсолютна зависимост на крайното от безкрайното, на индивида – от вселената¹⁴, а Рудолф Ото го описва чрез смирения трепет и притихването на душата пред абсолюта, който поражда едновременно разтърсващ ужас и опияняващо привличане¹⁵. Подобно концептуализиране сякаш напълно изключва възможността за „несериозно“ отношение от страна на вярващия към религиозните въпроси. Смахът изглежда абсолютно неприемлив и несъвместим с класическото схващане за отношението между човека и Бога, между сътвореното и неговия Творец. Каква тогава е функцията на тази своеобразна „чудовищност“ в пастафарианството?

---

¹² “*Hermina Geertruida De Wilde against the Netherlands*”, *European Court of Human Rights*, application No. 9476/19, 9 Nov. 2021. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%5B%22flying%20spaghetti%22%2C%22itemid%22%3A%5B%22001-214084%22%5D%7D>.

¹³ Уилям Джеймс, *Разновидностите на религиозния опит*, прев. Георги Христов, Константин Янакиев, Орлин Йорданов. София: С. А., 2003, 124.

¹⁴ Фридрих Шлайермахер, *За религията*, прев. Карл Сабитаев. София: ЛИК, 1994.

¹⁵ Рудолф Ото, *Идеята за свящото*, прев. Донка Илинова, Владимир Теохаров. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2013.

В есето си относно значението на комичното Анри Бергсон пише, че чрез смеха обществото си отмъщава за накърнените си свободи¹⁶. За френския философ осмиването функционира като социален жест, предназначен да оскърби онзи, срещу когото е насочен, и по този начин да санкционира неправомерното му поведение и да го насърчи да се усъвършенства. Така смехът, в своето социално измерение, никога не е самоцелен и незаинтересован; той представлява „наказание“ за действия, които се отклоняват от общоприетото, както и за липсата на гъвкавост и адаптивност към обществото. Комичен (но и застрашителен за целостта на групата) е онзи, който машинално следва пътя си, без да се съобразява с останалите, като по този начин скъсва връзката с тях и се изолира. Бергсон открива и още нещо, което ми се струва съществено – смехът започва едва след като за кратко се поставим на мястото на другия, като възприемем неговите думи и жестове, и ако открием в тях нещо, което заслужава да бъде осмяно, ние го подканяме да се позабавлява заедно с нас, като прозре собствената си комичност¹⁷. Тази процесуалност очертава два ключови момента от пастафарианския подход, а именно заемането на чуждата позиция (чрез пародийното ѝ преекспониране) и отправянето на подкана за саморефлексия.

Хумористичният език несъмнено е провокативно решение да се говори за сфера, към която обикновено се подхожда с най-дълбока сериозност. В случая той поставя предизвикателство пред публиката да надмогне повърхностното шеговито съдържание, за да достигне до конотираните смисли на по-дълбокото, сатирично-критическо послание. Сатирата си служи с пародията, т.е. умишленото имитиране и преекспониране на своя обект, така че да изпъкнат слабите му страни, но не се ограничава само до подигравката за забавление, а действа като инструмент за изобличаване. Така и пастафарианската сатира се стреми да провокира възмущение посредством подканата за заемане на критическа дистанция по отношение на повдигнатите проблеми, да разколебае някои приети за даденост нагласи в обществото и да допринесе за тяхното преосмисляне. Вместо да критикува авторитета на религиозните институции от позицията на учения атеист, Хендерсън решава да изобрети религия, която да онагледява разликите между научните парадигми и религиозните претенции за истина, като преувеличи и изведе до абсурдност опита за религиозно обяснение на света в термините на науката.

---

¹⁶ Henri Bergson, *Le rire. Essai sur la signification du comique*. Paris: Éditions Alcan, 1924, 83.

¹⁷ Пак там, 82.

Разгледаният пример с пастафарианството показва как нововъзникващите движения проблематизират традиционните схващания за това какво представлява религията и свидетелстват за неспособността на дефиниции от субстантивистки тип, създадени под влиянието на християнството, да обхванат и осмислят съвременните трансформации. Така изследователят стига до кръстопът, на който е принуден да направи избор – или да се придържа към класическите дефиниции и да игнорира всяко явление, което не пасва на техния калъп (както прави и Европейският съд), или да се осмели да ги преразгледа. Първият подход намирам за непродуктивен, тъй като по същество се изчерпва с това да посочи кое е и кое не е „истинска религия“, проявявайки пълна „немузикалност“ към всичко ново и различно. Вторият път ни връща обратно към въпроса за това по какъв начин съвременността замъглява границите между религиозно и светско.

IV. Чудовищно иронично: религия за нерелигиозни

Пастафарианството като хибридно изобретение е по същество деконструктивистко, тъй като оголва „анатомията“ на традиционните религии и мимикрира базовата им структура, а след това сменя възвишената им аура. То разобличава социално конструирания характер на общоприетите конвенции, които в общия случай се интериоризират незабелязано и безкритично от членовете на общността, като извежда наяве и проблематизира тяхното латентно съдържание. За изобретателите и последователите на такъв тип религии изобщо може да се мисли през концепцията на Рорти за ироника като човек, „който е готов да приеме случайността на своите най-важни вярвания и желания“¹⁸, т.е. да се откаже от метафизическата убеденост в съществуването на ред отвъд времето и историята и още повече – от претенцията, че е достигнал до някаква универсална истина. За Рорти самопознанието представлява самосъздаване, което започва с дистанциране от „заварените“ описания на действителността и кулминира в изобретяването на нов език, на който да се изрази собствената истина. Именно съпротивата срещу приетите наготово дефиниции дава живот и на Спагетеното чудовище.

Тъй като религията обуславя (но и се обуславя от) модалността на съществуването, със социалните и културните промени в хода на историята е съвсем естествено да се очакват

---

¹⁸ Ричард Рорти, *Случайност, ирония и солидарност*, прев. Ина Мерджанова. София: Критика и хуманизъм, 1998, 21.

трансформации и в религиозното съзнание. Новите условия създават нови потребности, кризите повдигат нови въпроси, технологическият напредък произвежда нови изразни средства, които неизбежно променят и режима на човешката религиозност. Изобретените религии са симптоматично явление, което засвидетелства факта, че във флуидната постмодерност религията трудно би могла да запази ясен профил и твърди граници. Те са критика както към нетолерантната (метафизическа) нагласа на религиозния фундаменталист, така и към абсолютизираната рационалност на радикалния атеист, тъй като създават разкази, с които омагьосват света по нов начин.

Църквата на Летящото спагетено чудовище предоставя на лаика начин да критикува религията „отвътре“, като смекчава острата полемика и я трансформира в комично-сатирична форма. През този игрови модел нерелигиозният човек „проговаря“ езика на вярващия. Така новото движение се обособява като своеобразна религия за нерелигиозни, като светска позиция, „облечена“ в религиозна реторика. Според Хьойзинха фактът, че хората са наясно, че просто се преструват, съвсем не накърнява тяхната отдаденост и сериозното им намерение да спазват правилата на играта¹⁹. В този смисъл пастафарианците, които, макар и наужким, вярват в Летящото спагетено чудовище, фактически възприемат религиозна реторика и влизат в режима на съществуване на „истински“ религиозния човек. Отивайки например в съдебната зала, за да защитят религиозните си права, те съвсем буквално се поставят в позицията на дискриминираните миноритарни религии и пресъздават от първо лице тяхната борба за признаване. Така нерелигиозният човек приема да облече религиозни одежди, били те гевгир или пиратска униформа, и да „преведе“ възгледите си на езика на вярата. Това своеобразно преописание на светското в религиозно хибридизира полюсите на научния атеизъм и религиозния фундаментализъм и задава нова изследователска парадигма, която приема „чудовищното“ и разтваря твърдите граници и чистите категории.

---

¹⁹ Johan Huizinga, *Homo Ludens: A Study of the Play-Element in Culture*. London/Boston/Henley: Routledge & Kegan Paul, 1949.

Библиография:

Джеймс, Уилям. *Разновидностите на религиозния опит*, прев. Георги Христов, Константин Янакиев, Орлин Йорданов. София: С. А., 2003.

Латур, Бруно. *Никога не сме били модерни*, прев. Доминика Асенова-Янева. София: Критика и хуманизъм, 1994.

Ото, Рудолф. *Идеята за свящото*, прев. Донка Илинова, Владимир Теохаров. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2013.

Рорти, Ричард. *Случайност, ирония и солидарност*, прев. Ина Мерджанова. София: Критика и хуманизъм, 1998.

Шлайермахер, Фридрих. *За религията*, прев. Карл Сабитаев. София: ЛИК, 1994.

Bergson, Henri. *Le rire. Essai sur la signification du comique*. Paris: Éditions Alcan, 1924.

Henderson, Bobby. *The Gospel of the Flying Spaghetti Monster*. New York: Villard, 2006.

Hobsbawm, Eric. “Introduction: Inventing Traditions”, *The Invention of Tradition*, eds. Eric Hobsbawm and Terence Ranger. Cambridge: Cambridge University Press, 1983, 1-14.

Huizinga, Johan. *Homo Ludens: A Study of the Play-Element in Culture*. London/Boston/Henley: Routledge & Kegan Paul, 1949.

Електронни материали

First Official Flying Spaghetti Monster Wedding (video), *YouTube*, 25 Apr. 2016.

<https://www.youtube.com/watch?v=FmM8NBNUOao>

Henderson, Bobby. “Open Letter To Kansas School Board”, 2005.

<https://www.spaghettimonster.org/about/open-letter/>

Hermina Geertruida De Wilde against the Netherlands, *European Court of Human Rights*, application No. 9476/19, 9 Nov. 2021.

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22flying%20spaghetti%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-214084%22%5D%7D>

Millhiser, Ian. “A Pastafarian Hilariously Trolled a Town Council Meeting. The Stakes Are Profoundly Serious”, *Vox*, 22 Sept. 2019.

<https://www.vox.com/2019/9/22/20875562/separation-church-state-pastafarian-satanic-temple-establishment-flying-spaghetti-monster>